

Innoc. XI. „Praeceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.“

2. Praeter assistentiam Missae nihil aliud proprie praecipitur, ita ut neque devotionis pomeridionalis, neque concionis assistentia ex se *obligatoria* sit.

3. Per accidens tamen pro iis obligatio est, eaque pro circumstantiis gravis, audiendi conciones doctrinaeve christianae explicationem, qui satis instructi non sunt in christianâ doctrinâ, sive per se sive propter peculiaria adjuncta scitu necessariâ. Qui enim cum acatholicis vivere ab iisque objectiones contra fidem nostram audire cogitur, pleniore notitia indiget, eamque sibi aut per oralem instructionem, aut per lectionem comparare debet.

557 Ad II. 1. *Moraliter* praesens ille est, qui cum reliqua turba conjungitur, etiamsi longe ab altari et extra ecclesiam est, quae multitudinem non possit capere. — Similiter ubique intra ecclesiam aliquis Missae assistere *potest*, modo aliqua ratione discernat, quid agatur in altari sive per se sive per aliorum actiones et motus.

2. Verum si multitudo tanta non est, longe facilius notabilis distantia *extra* ecclesiam impedit, quominus aliquis Missam audire dici possit. Hinc distantia 30 passuum et ultra ab ecclesia aut a reliqua turba fidelium facile impedire assistentiam legitimam potest. S. Alph. n. 312. Imo si platea interjicitur, in qua frequens est populi concursus, minor distantia sufficit, ut praecepto Ecclesiae non jam satisfiat; alias autem, si parva est distantia, concedunt, ex domo vicina, si forte per fenestram sacerdos in altari conspici possit, satisfieri. S. Alph. ib.

3. Satisfacere ergo aliquis potest in sacristia, modo ne janua clausa omnem communicationem intercipiat. Imo idem dic, etsi janua est clausa, si quis adeo sit celebranti propinquus, ut ejus vocem audiat; nam tum non minus, quam per visum cum celebrante communicat; idque ex sententia Reuter p. 2 n. 280 cum aliis etiam conceditur, si quis stat ad murum extra templum ita prope altare, ut audiat sacerdotem. Nihilominus in ejusmodi locis extra ecclesiam positiva attentione majore opus est, ut aliquis satisfaciat praecepto atque sese vere inter moraliter praesentes transferat, quam si est intra ecclesiam, siquidem ibi jam per ipsum locum inter moraliter praesentes existit.

558 4. *Formaliter* praesens ille est, qui adstat ex intentione colendi Deum atque ita ab iis saltem absteineat, quae tali intentioni plane repugnant. Quod alii sic exprimunt: sub gravi requiri saltem attentionem externam, i. e. cum intentione colendi Deum eam externam compositionem quae cum interna i. e. vera attentione conjungi *possit*.

5. Certe igitur non satisfacit praecepto, ne ad substantiam quidem, qui actionem externam exercet, quacum attentio ad Deum impossibilis est, ut serio confabulari et tractare de re aliena (intellige per notabilem Missae partem), serio res curiosas lustrare, dormire, res profanas serio legere.

6. Impletioni autem praecepti non obstat, si quis occupatur iis actionibus, quae intra Missam ad divinum cultum diriguntur, ut pulsando organa, aliudve

agendo in ipso sacro ministerio, eleemosynas colligendo, modo simul aliquatenus ad Missam attendatur. S. Alph. n. 317. — Imo voluntarie mentem in aliis rebus occupare peccatum quidem est, idque ex venialibus gravius, tamen si ille, qui se ita distrahebat, adhuc ita assistebat, ut testari potuerit sive sibi conscius fuerit, quid in genere fieret, probabiliter quoad substantiam satisfecit, ita ut a gravi peccato excusetur; v. S. Alph. n. 313 cum Lugo multisque aliis theologis. Quare, etsi ante factum conandum sit omnino, ut piis cogitationibus et orationibus mens occupetur, tamen post factum raro quisquam anxius esse debet ob scrupulum attentionis non praestitae, quia sufficit habuisse intentionem generalem colendi Deum et ita te gessisse, ut testis in genere esse possis eorum, quae in altari acta sunt: S. Alph. ib. Id enim certum est, de praecepto non esse, pias preces recitare: etsi commendari hoc debet fidelibus.

Neque propterea aliquis praecepto quoad substantiam non satisfecisse dicendus est, quod cogitationi graviter peccaminosae adhaeserit.

7. Prorsus satisfacit, qui inter Missam preces ex praecepto alio dicendas recitat, ut Breviarium, poenitentiam sacramentalem: illae enim actiones non perturbant, sed promovent intentionem colendi Deum; neque quidquam obstat, quin duo praecepta simul eodem tempore impleri possint.

Confiteri peccata praeceptum audiendi Sacrum non censetur impedire, si confessio brevis est, et ad partes principales Missae attenditur. Imo, etsi longior est, si nihilominus poenitens attentus redditur ad partes Missae principiales, id, maxime ob aliquam necessitatem, potest tolerari. L. a. c. r. l. 3 p. 1 n. 655.

Si quis vero plene absorbeatur in enumerandis peccatis suis per principaliorum Missae partem, non videtur quidem satisfecisse: verum aliquando ex hoc ipso oritur causa a Missa (alia) audienda excusans. Nimirum si tempus pro alia Missa non suppetit, et proin electio datur aut omittendi confessionem et Missam audiendi, aut omittendi Missam et instituendi confessionem: ultimum tuto eligi potest ab eo, qui alias, quum reconciliatione cum Deo indigeat, aliquamdiu in statu peccati deberet manere (v. S. Alph. n. 332), aut cui nimis grave esset, diu a sacramento poenitentiae alienum manere. Sic etiam Marc I n. 676.

Ad III. 1. Relate ad eos, qui partem Missae omiserunt, id ante 559 omnia notandum est, eos tum graviter peccasse, quando cum voluntate nihil supplendi aut cum impossibilitate aliquid supplendi periculo culpabiliter sese exposuerunt notabilem partem Missae omittendi. Ergo etsi re ipsa eam non omiserunt, graviter poterant prorsus peccare, maxime si ex consuetudine sero venerunt, ad periculum advertentes. Sed e contrario, etsi notabilem partem omiserunt, si id non praeviderant neque supplere poterant, graviter non peccaverunt.

Attamen confessario sciendum est, quae sit omissio objective gravis, ut et instruere possit poenitentes, et consulere, quando quaestio est de supplenda parte omissa.

2. *Grave* igitur censetur, omittere omnia a principio Missae ultra offertorium; aut omnia usque ad evangelium inclusive simul cum iis, quae post communionem sequuntur. S. Alph. n. 310.

Etiam omittere solam consecrationem et communionem simul, etsi omnia intermedia audiantur; imo videtur idem dicendum de utraque

consecratione sola (quamquam scriptores graves iique complures contradicunt)¹.

Etiam grave est omnia omittere a consecratione usque ad „Pater noster“.

560 3. *Grave non est*: 1) omittere tantum ab initio omnia usque ad offertorium exclusive; 2) omittere omnia usque ad epistolam exclusive et simul omnia post Ss. Sanguinis sumptionem. S. Alph. ib.

4. Qui audit successive partes duarum Missarum, modo in una eademque consecratio et communio fuerit, gravem deordinationem non committit, atque rationabili causâ ab omni culpa excusatur: verum simultanee diversas partes plurium Missarum audiens praecepto non satisfacit, ut habes ex prop. 53 ab Innoc. XI. damnata. S. Alph. n. 311.

561 5. Qui partem omnino levem Missae omisit, non tenetur certo ad aliquid supplendum. Ita Suarez de *Euchar.* disp. 88 sect. 2 n. 7. Quo magis autem pars omissa ad gravem materiam accedit, eo magis aliqua compensatio consulenda est.

Qui autem cogitur etiam gravem partem omittere, quia sive culpabiliter sive inculpabiliter sero venit, neque alteri Missae potest interesse, partem reliquam audire debet, quando ante consecrationem advenit; si vero peracta consecratione tandem advenit, ad nihil amplius tenetur, quoniam sacrificii essentiali actui jam praesens esse nequit. S. Alphons. n. 310.

Ad IV. 1. Quamquam antiquitus obligatio audiendae Missae *parochialis* aderat, et ipsum Trid. Concil. hortatur fideles, ut concionis audiendae causa parochialem suam ecclesiam adeant: nihilominus certum est omnino, in hac re *praeceptum* non amplius vigere, sed quoslibet fideles ubilibet satisfacere in quacunque ecclesia, aut publico oratorio, aut sub divo in littore, in castris, quando ibi Missam celebrare conceditur. V. S. Alph. n. 318 et 319, Ben. XIV. *de syn. dioec.* l. 11 cap. 14: ubi etiam probatur, Episcopos *non posse fideles cogere*, ut in sua quisque parochia Missam audiat: quod quum Episcopus Midensis fecisset, a S. C. C. ejus edictum reformatum esse.

2. Oratoria publica relate ad praeceptum audiendae Missae sunt etiam oratoria in domibus sive institutis publicis, atque etiam oratoria domestica in domibus regularium, uti satis colligitur ex Const. Pauli III. „*Licet debitum*“ et Greg. XIII. „*Decet R. Pontificem*“ atque ex communi theologorum sententia: v. S. Alph. ib.

562 3. Solum igitur oratorium domus privatae², utpote per privilegium strictae interpretationis permissum, excipitur: in quo praeter eos, qui in

¹ Practice haec benigna sententia teneri potest ex ea ratione, quod impossibile videtur esse, inter solam consecrationem aliquem non adesse, nisi agatur de instantanea et brevissima necessitate, quae recedentem et illico revertentem relinquit in morali quadam unione cum aliis assistentibus, etsi corpore paulo longius recesserit.

² Videl. ut oratorium in domibus privatorum *pro publico* rite constituatur, requiritur: 1) ut ingressus per viam publicam pateat, 2) ut nulli subiaceat servituti a jure canonico reprobatae, vel dominus nequeat ab accessu alios viam obstruendo

ipsa privilegii concessione exprimuntur, nemo praecepto Ecclesiae satisfacere potest. Praesertim notanda est clausula consueta, „volumus autem, ut familiares, servitio tuo tempore dicto actu non necessarii ibidem Missae hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in ecclesia diebus festis de praecepto minime liberi censeantur“.

„Cognati de familia“, qui audire Missam possunt, sunt sive consanguinei sive affines ad quartum gradum usque, si modo cum domino privilegiato vivunt in eadem familia.

„Hospites nobiles“ sunt ii nobiles, qui utcumque apud dominum divertunt, etiam ad solum prandium invitati.

„Famuli actu necessarii“, i. e. ipso tempore Missae, tamen intelliguntur ii, qui convenienti domini decori necessarii sunt. S. Alph. n. 318.

4. In oratoriis strictae privatis, nisi infirmitatis causa concessum sit, prohibetur omnino Missarum celebratio in principalioribus festis: Natalis Domini, Epiphaniae, Dominicæ Paschatis et Pentec., Coenae Domini, Annuntiationis B. V., Ascensionis Domini, Assumptionis B. V., festis SS. Petri et Pauli, Omnium Sanct., Titularis Eccl., ut constat ex variis decretis S. C. — intellige tamen diem festum proprium, non Dominicam, in quam *sola solemnitas fori* transfertur. Gury-Ball. I. n. 348.

5. Aliis igitur diebus celebrare licet praesente *domino* (aut *domina*, si huic aequè principaliter privilegium datum est), neque licet plures quam unam Missam eodem die celebrari sive a sacerdotibus saecularibus sive a regularibus, nisi ad id specialis licentia data sit; ita ex indulti tenore consueto colligitur et ex Const. Ben. XIV. „*Magno*“.

Ad V. 1. Excusantes rationes reducuntur ad necessitatem, et ad ⁵⁶³ caritatem vel pietatem: Nimirum sive agitur de notabili incommodo, quod a proximo possum avertere, sed quod ut avertam, necessarium est negligere Sacrum; sive de notabili incommodo, quod ego subire deberem, si Missam audirem; cum tanto incommodo haec humana lex non obligat. Sufficit autem quodlibet notabile seu mediocriter grave incommodum, sive in anima, sive in corpore, sive in bonis fortunae, sive in honore, fama, pudoreve rationabiliter timetur: S. Alph. n. 324 cum communi sententia.

2. Hinc excusari censentur:

1) Qui aliquoties ad vitandum scandalum alienum Missam omittit: S. Alph. n. 331. — Similiter permittit S. D. n. 327 cum aliis, ut pater ex justa causa filium in poenam domi retineat reclusum, etsi ille Missam non audiat. Quod dicendum est etiam relate ad filios, quos pater scit in accessu ad ecclesiam peccatis se daturus esse vel grave peccandi periculum incursuros, quando eos secum ducere alteriusve viri fidi custodiae committere nequit: filii tamen peccant, nisi emendationem ostendant.

2) Qui notabile incommodum valetudinis timent: v. g. reconvalescentes; item qui ob paupertatem ab aëris inclementia se protegere non possunt et propter hiemalem vel pluviosam tempestatem timere rationabiliter

impedire, 3) ut in perpetuum divino cultui addictum sit, 4) ut statuatur reditus ad officia divina sufficientes. V. Gury-Ball. I. n. 348. Attamen non quaelibet conditio, si forte impleta non fuerit, impedire videtur, quin oratorium publicum re ipsa validum factum sit.

debent, ne infirmitatem contrahant (ut qui tempestate humida laceratis calceis etc. incedere deberent).

564 3) Qui custodiunt domos, greges, infantulos, quos sine aliorum perturbatione secum ducere nequeunt. — Verum si fieri potest, ut, quando plura Sacra celebrantur, unus alterum excipiat in custodia laboreve, id fieri debet: alias diebus Dominicis et festivis alternare debent: quamquam non ita rigore, ut v. g. uxor toties accedere debeat, quoties maritus.

4) Qui aegros curant iisque magno solatio sunt, qui cibos parare debent, intellige in loco, ubi ab ecclesia longius distant — quantum fieri potest, cum restrictione modo n. 3) notata. S. Alph. n. 326.

565 5) Qui gravem indignationem sive parentum, sive domini, sive mariti incurrunt, etsi haec indignatio in justa causa non fundatur: modo ne fiat, ut in odium religionis jubeantur domi manere, neve frequenter accidat. Nam si frequenter id fit, tandem de alio remedio laborandum est. — Attamen caveri debet, ne ob levem indignationem vel leve incommodum famuli filivae ex respectu humano jussioni acquiescant. S. Alph. n. 327.

6) Qui damnum subire deberet in itinere, amittendo expensas etc.; qui lucri *extraordinarii* opportunitatem amitteret, ratione habita conditionis ejus, de quo agitur. — Imo si ejus conditio muneris vel officii id secum fert, ut Sacrum audire nequeat, facilius etiam *notabilis jactura* excusat, ut accidere potest aurigis, nautis ibid. n. 332. Verum ratio haberi etiam debet *cooperationis* cum peccato alieno et *scandali*.

7) Qui longe distant ab ecclesia. — Secundum S. Alph. n. 329 cum *Mazzotta* et aliis distantia bonae leucae vel pedestris itineris per horam cum quadrante absolute excusat, ita ut urgeri non possit *ecclesiasticum* praeceptum quolibet die Dominico et festivo Missam audiendi; minor etiam distantia, si accedit aut debilitas virium, aut tempestatis itinerisve inclementia. — Quare si quis tanto spatio ab ecclesia distat, potius exhortandus, quam obligandus est, ut, quando id disponere possit, conetur ad Sacrum accedere. Aliud tamen intelligo de eo, qui sine novis expensis currum paratum habet, quo vehatur.

566 8) Qui notabilem pudorem subire debent, etiam excusantur. Unde excusant eos, qui decentes vestes non habent pro conditione sua, nisi summo mane sine pudore accedere possint; idem ad feminam indecenter gravidam aliquando applicari potest; etiam ad eos, quorum banna proclamantur, si vera pudoris ratio sive ex consuetudine sive ex peculiari circumstantia adest, atque opportunitas alterius Sacri audiendi deficit.

Similiter ratione luctus vidua, filia sororve defuncti excusari ad tempus possunt, si consuetudo est alicubi per tale tempus domo non exeundi.

Vide de omnibus hisce S. Alph. n. 330.

567 3. Verum hinc attendas velim, praeceptum divinum adesse, aliquoties saltem, si fieri possit, Sacro interesse. Si enim ex divino praecepto, ut communius fatentur, sacerdos aliquoties in anno celebrare tenetur, fideles etiam potiore jure sacrificii N. L. participari debent.

Hinc qui ordinarie impediuntur, quominus intersint Sacro diebus festivis, aliquoties tamen incommodum longioris distantiae gravioremque difficultatem vincere debent, ut possint Missae assistere.

Concordare videntur cum iis, quae Kenrick tr. 4 p. 2 n. 19 pro circumstantiis Americanis notat de iis, „qui equo vel curru vehi possunt“,

seu potius qui fere quotidie suorum negotiorum causa iis mediis utuntur, sc. „eos non semper ideo excusari, quod vel decem milliaribus (ultra tres leucas) ab ecclesia distent“; ii certe suaviter inducendi sunt, ut *saepius* saltem Sacro interesse curent, de stricta obligatione, quae non ita certe definiri potest, mentione non facta.

4. Inde concludo, eum qui legitime impeditus est, quominus diebus festivis ecclesiastico praecepto satisfaciatur, ex praecepto non teneri, domi per orationes fundandas id supplere — quamquam suaderi id debet, — neque aliis diebus ferialibus Missam audire; at qui per totum annum impediretur, quominus diebus Dominicis et festivis Sacro interesset, aliquoties id supplere deberet diebus ferialibus (v. g. ter quaterve), quia divina illa lex non est tempori determinato affixa, ut affixa est lex ecclesiastica.

Appendicis gratia recenseo peccata communia contra III. praeceptum decalogi: Graviter peccat:

1. Qui labores serviles sine necessitate per notabile tempus (2—3 horas) exercet.
2. Qui sine legitima causa excusante Sacrum negligit, aut ejus notabilem partem.
3. Qui per notabilem Missae partem alienas actiones necessario a Missa distrahentes exercet.
4. Qui advertens non cavet a periculo notabilem Missae partem omittendi.